

**ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ
НАСЕЛЕННЯ ВІД
НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ
ПРОМИСЛОВОСТІ
(НА МАТЕРІАЛАХ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Н.Є. Копер

Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, вул. Острозького, 32
E-mail: kopernadya@gmail.com

У статті проаналізовано динаміку шкідливих викидів в атмосферу з промислових об'єктів Вінницької області та обґрунтовано основні напрямики екологічного захисту населення від негативного впливу промисловості.

Вступ. Як відомо, промисловість генерує розвиток соціальної сфери регіону, а саме: забезпечує населення робочими місцями і заробітною платою, сприяє розвитку соціальної інфраструктури та ін., що є соціально позитивним, а з іншого боку – несе негативний вплив на навколишнє середовище, на умови проживання людей.

Впродовж останніх років, негативний вплив промисловості Вінницької області на навколишнє середовище дещо зменшився, що пояснюється значним падінням обсягів виробництва. Так, по-

рівняно з 1990 р. (428,7 тис. т.) викиди шкідливих речовин із стаціонарних і пересувних джерел забруднення зменшилися вдвічі і в 2008 р. становили 218 тис. т. Однак, загроза існує, особливо це стосується промислово розвинених районів, де промислова діяльність відбувається переважно при застарілих технологіях. Саме тут виникають найбільш високі концентрації шкідливих речовин в атмосферному повітрі, котрі перевищують гранично допустимі концентрації (ГДК) в 2-5, а нерідко і в більше разів. Так, найбільш складна ситуація із перевищення ГДК шкідливих речовин у атмосферному повітрі наявна у м. Вінниця та м. Ладизжині.

Серед промислових підприємств області найбільшим забруднювачем атмосферного повітря залишається Ладизжинська ТЕС. Так, у 2008 р. на Ладизжин припадало 106 тис. т викидів шкідливих речовин, що складає 48,6 % всіх викидів. В розрахунку на 1 км² викиди в Ладизжині склали 1195 т. (в середньому по області – 8,2 т.). ГДК двоокису азоту та двоокису сірки у атмосферному повітрі м. Ладизжин перевищені у понад триста та понад тисячу разів, відповідно (табл. 1). Значними забруднювачами атмосферного повітря є і промислові підприємства Вінниці. Обсяги викидів у місті 22,3 тис. т, що з розрахунку на км² дорівнює 324 т.

Таблиця 1

Середньодобові викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря Вінницької області та їх граничнодопустимі конценетрації*

Райони	Окис вуглецю, мг/м ³ (ГДК=3,0)	Окис азоту, мг/м ³ (ГДК=0,06)	Двоокис азоту, мг/м ³ (ГДК=0,04)	Двоокис сірки, мг/м ³ (ГДК=0,05)	Сажа, мг/м ³ (ГДК=0,15)
1	2	3	4	5	6
м. Вінниця	2,05	0,02	1,44	0,44	0,59
м. Ладизжин	1,81	0,14	12,74	252,27	0,06
Барський	0,16	0,06	2,28	0,05	0,004
Бершадський	0,35	0,0003	0,16	1,03	0,23
Вінницький	0,96	0,0003	0,10	0,03	0,003
Гайсинський	0,16	0,03	1,08	0,06	0,06
Жмеринський	1,19	0,0006	0,17	0,51	0,005
Іллінецький	0,25	0,02	0,88	0,06	0,07
Калинівський	0,89	0,001	0,13	0,09	0,03
Козятинський	0,90	0,0003	0,16	0,36	0,09
Крижопільський	1,44	0,0003	0,31	0,09	0,01
Липовецький	0,29	0	0,05	0,05	0,01
Літинський	0,13	0	0,05	0,43	0,01

1	2	3	4	5	6
Могилів-Подільський	0,04	0,002	0,04	0,09	0,0003
Муровано-Куриловецький	0,03	0	0,004	0,06	0,01
Немирівський	0,05	0,0003	0,07	0,07	0,0003
Оратівський	0,09	0	0,03	0,11	0,005
Піщанський	0,03	0	0,004	0,04	0,02
Погребищенський	0,18	0	0,06	0,08	0
Теплицький	0,26	0	0,05	0,09	0
Тиврівський	0,18	0,0008	0,05	0,04	0,001
Томашпільський	0,38	0,0003	0,07	0,08	0,008
Тростянецький	0,16	0	0,06	0,04	0,0005
Тульчинський	0,06	0	0,02	0,03	0,0008
Хмільницький	0,53	0,002	0,13	0,13	0,0003
Чернівецький	0,08	0	0,02	0,02	0,007
Чечельницький	0,09	0	0,009	0,02	0,002
Шаргородський	0,11	0	0,04	0,19	0,02
Ямпільський	0,07	0	0,03	0,19	0,04

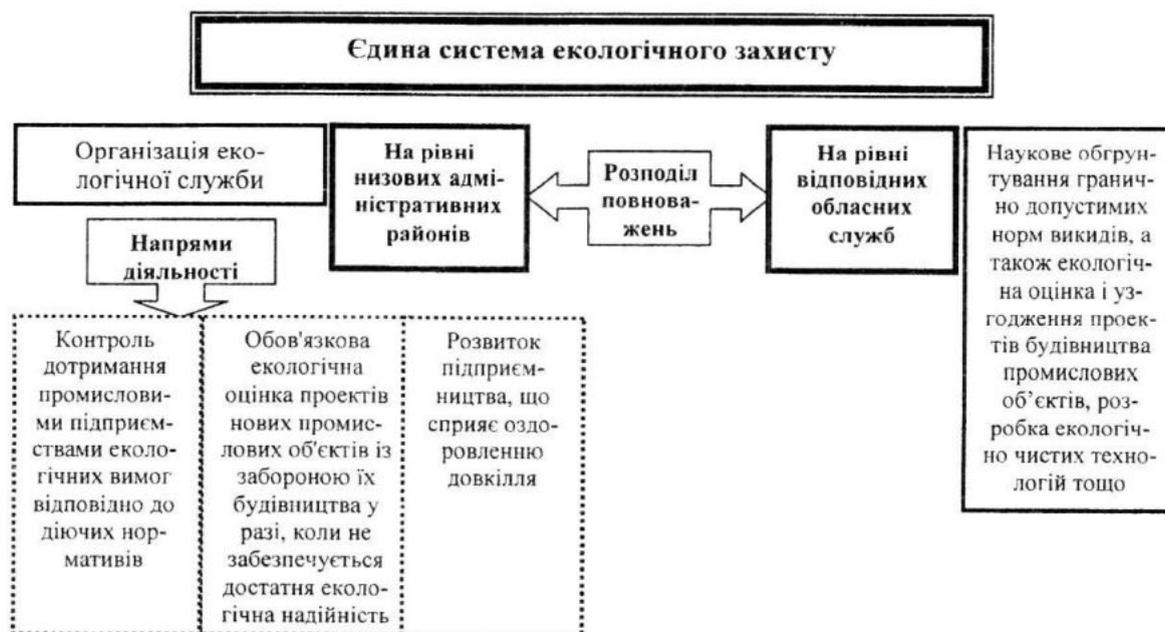
* Джерело: [3, с. 562; 1, с. 350]

У зв'язку з цим, гострою є проблема запобігання забруднення атмосфери, особливо у містах області, де зосереджена більша частина населення і промисловості.

Необхідні серйозні зміни підходів до сучасного розв'язання екологічних проблем у області. На нашу думку, конкретні практичні заходи щодо вирішення екологічних проблем потрібно покладати, головним чином, на райони. Звичайно, захист довкілля – проблема загальнообласна і загальнодержавна. Але безпосередньо райони страждають від порушення

нормального стану довкілля і мають необхідну інформацію для відстеження екологічного стану і вживання відповідних заходів. За “центром” залишаються наукове обґрунтування гранично допустимих норм викидів, а також екологічна оцінка і узгодження проектів будівництва промислових об'єктів, розробка екологічно чистих технологій тощо.

Тому, говорячи про єдину систему екологічного захисту, потрібно, передусім, мати на увазі організацію екологічної служби на рівні низових адміністративних районів (рис. 1.).

Р и с. 1. Єдина система екологічного захисту населення регіону від негативного впливу промисловості

Основними напрямами її діяльності, на наш погляд, мають бути: контроль дотримання природокористувачами (промисловими підприємствами) екологічних вимог відповідно до діючих нормативів; обов'язкова екологічна оцінка проектів нових промислових об'єктів із заборонаю їх будівництва у разі, коли не забезпечується достатня екологічна надійність; розвиток підприємництва, що сприяє оздоровленню довкілля.

Завдання контролю – виявлення екологічно небезпечних зон і ділянок та винуватців у забрудненні відповідних територій. За даними контролю на порушників повинні накладатися встановлені санкції. Проте досвід показує, що форми стягнення екологічних зборів є малоефективними і не стимулюють усунення екологічно небезпечних технологічних процесів. Підприємствам простіше сплатити передбачений штраф, ніж серйозно змінити технологію чи реконструювати виробництво. Віднесення штрафних санкцій на собівартість продукції, а не на прибуток сприяє збереженню такої ситуації. Тому доцільним є зміна системи штрафних санкцій за порушення екологічних нормативів.

Вінницька обласна рада та обласна державна адміністрація, інші місцеві органи державної влади та місцевого самоврядування в рамках чинного законодавства врегульовували ряд природоохоронних проблем регіону у сферах поводження з відходами, використання поверхневих вод, лісових ресурсів, тваринного світу, однак реформування системи управління природними ресурсами та дотримання норм екологічної безпеки Вінницької області в даний час помітно відстає від темпів реформування економіки.

Досвід промислово розвинутих країн свідчить, що економічні важелі незрівнянно ефективніші в порівнянні з адміністративними методами управління. Система адміністративних заборон, періодичних і часто символічних штрафів за їх порушення не дала позитивних результатів, не зберегла природу від занепаду. Економічні методи роблять не вигідним неекономне використання природних ресурсів і руйнування своєю діяльністю навколишнього природного середовища. Головним економічним важелем має стати висока плата за використання і руйнування основних природних компонентів соціоекосистем – повітря, води, ґрунту, рослинності і тваринного світу. Крім того, необхідним є розробка такої шкали штрафів, що будується в залежності від тривалості забруднення підприємством довкілля (наприклад, в перший рік – в одинарному розмірі, на другий – якщо не почата реконструкція – в подвійному і т.д.). При цьому джерелом виплати штрафів має бути прибуток. Така система примушувала б підприємства зайнятися вдосконаленням технології виробництва, як з позиції екологічної безпеки, так і з метою уникнення банкрутства [2, с. 101.].

У Вінницькій області не ведеться нове промислове будівництво у зв'язку із кризовими явищами в економіці, а відбувається реконструкція і перепрофілювання колись діючих підприємств. Така реконструкція також повинна супроводжуватися дотриманням екологічних нормативів. Загалом у промисловості, при будівництві нових об'єктів чи реконструкції вже існуючих, повинен відбуватися перехід на принципово нові методи і екологічно чисті технології та ви-

робничі процеси. Крім цього, необхідна екологічна орієнтація всіх, без винятку, інвестиційних проектів розвитку промисловості.

Ще одним важливим напрямом роботи органів екологічної служби повинно бути сприяння до створення і стимулювання діяльності промислових підприємств, що забезпечують оздоровлення довкілля. Завдяки діяльності таких підприємств негативна дія на довкілля може бути повністю або значною мірою нейтралізована шляхом переробки відходів, що залишаються, в товарну продукцію (із застосуванням екологічно чистих технологій). Для того, щоб це завдання успішно вирішувалося, необхідно створити сприятливе для підприємництва середовище, надаючи фінансові та податкові пільги.

Висновок. Отже, основою екологічної політики в області повинно бути забезпечення оптимального співвідношення між економічним розвитком і станом навколишнього середовища. Тільки за такої умови економічний розвиток

області можна вважати прийнятним. Комплексне вирішення проблем по всіх напрямках приведе до поліпшення екологічної ситуації, сприятиме захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Джигирей В.С.* Екологія та охорона навколишнього природного середовища: [навч. посіб.] / В. С. Джигирей – [5-те вид.]. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2006. – 422 с.
2. *Родионова Л.Н.* Рыночная ориентация методов экологического управления в регионе / Л.Н. Родионова // Экономический вестник УГНТУ. – Уфа, 2001. – С. 98 – 103.
3. *Статистичний* щорічник Вінниччини за 2008 рік / [за ред. С.Н. Ігнатова]. – Вінниця: Гол. упр. статистики у Вінницькій області, 2009. – 653 с.